TROMS fylkeskommune

ROMSSA fylkkasuohkan

Regionalt utviklingsprogram for Troms

2010-2013

Innhold

1. Innledning ... 4
1.1 Fylkestingets vedtak ... 5
1.2 Forankring og funksjoner ... 5
1.3 Prioritert innsats i perioden ... 6
1.4 Strategiske føringer på operatører ... 6
1.5 Samordning Næringsrettede midler (RDA) ... 7
2. Regional utvikling i Troms ... 8
2.1 Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør ... 8
2.2 Partnerskap og planprosess RUP 2010-2013 ... 9
3. Robuste og attraktive lokalsamfunn ... 11
3.1 Nordområdene ... 11
3.2 Forsvarets rolle og nærvær ... 11
3.3 Arealpolitikk, stedsutvikling og bolyst ... 11
3.3.1 Arealknapphet ... 11
3.3.2 Stedsutvikling og bolyst ... 12
3.4 Folkehelse ... 12
4. Miljø- og klimapolitikk ... 13
4.1 Troms – et klimavennlig fylke i nord ... 13
4.2 Troms – et bærekraftig miljøfylke ... 13
4.3 Bærekraftig energibruk ... 13
5. Næringspolitikk ... 14
5.1 Ressursbaserte næringer ... 14
5.1.1 Fiskeri og havbruk ... 14
5.1.2 Landbruk ... 14
5.1.3 Energi ... 15
5.1.4 Industri ... 15
5.2 Kunnskapsintensive næringer ... 15
5.2.1 Innovasjon og entreprenørskap ... 15
5.2.2 Kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting (KIFT) ... 16
5.2.3 Bioteknologi ... 16
5.3 Opplevelsesbaserte næringer ... 16
5.3.1 Reiseliv ... 16
5.3.2 Kulturnæringer ... 16
6. Kulturpolitikk ... 17
6.1 Kulturarv ... 17
6.3 Kulturelle møteplasser og kompetanse ... 17

7. Kompetansepolitikk 18
7.1 Utdanning og kompetanse i Troms 18
7.2 Grunnopplæring for alle 18
7.4 FoU-aktiviteten i Troms 19
8. Kommunikasjons- og infrastrukturpolitikk 20
8.1 Transportinfrastruktur 20
8.2 Kollektivtransport 20
8.3 Trafikksikkerhet 20
8.5 Bredbånd 21
Vedlegg 1: Virkemidler 22

1. Innledning

Regionalt utviklingsprogram for Troms 2010-2013 (RUP) bygger på Fylkesplan for Troms 2010-2013.

I dokumentets kapittel 1 beskrives forankring og funksjoner av RUP, hvilke områder det er viktig å vie særlig oppmerksomhet i perioden, strategiske føringer på operatører, samt samordning mellom tunge virkemidler for regional utvikling.

Kapittel 2 omhandler fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør og gir en beskrivelse av planprosess for RUP 2010-2013.

I RUP 2010-2013 er det etter drøftinger i regionalt partnerskap prioritert mål, delmål og strategier som knytter seg til regional utvikling/ næringsutvikling. Strategiene som er med i kapitlene 3-8 er enten strategier som det:

a) må samarbeides om mellom flere regionale/lokale aktører og/eller
b) strategier som det må brukes økonomiske virkemidler på å realisere.

Det er lagt vekt på å inkludere mål og strategier som fylkeskommunen må løse i et samarbeid med det regionale partnerskapet og andre samarbeidende aktører. Andre strategier i fylkesplanen som eksempelvis i hovedsak knytter seg til politisk arbeid, er ikke vektlagt i RUP.

Kapittelinndelingen i RUP er den samme som i Fylkesplan for Troms 2010-2013 for at det skal være lettere for brukerne av dokumentene å se sammenhengen. For delkapitler der det ikke har vært ansett naturlig at oppfølging av fylkesplanmål og strategier skjer gjennom RUP, for eksempel fordi det mangler et næringsperspektiv, er kapitlet da utelatt fra RUP.

I ***vedlegg 1*** presenteres ulike økonomiske virkemidler som det regionale partnerskapet har spilt inn i arbeidet med RUP, som partnerne mener er særlig relevante for å bidra til gjennomføring av mål, delmål og strategier som er nedfelt i RUP 2010-2013.

Virkemiddeloversikten inkluderer tunge regionale utviklingsmidler som kap 551 post 60 og 551 post 61 (RDA II), samt en rekke andre virkemidler rettet mot næringsutvikling, FoU, kultur, folkehelse, samferdsel, bredbånd, miljø med videre. I tillegg til at oversikten beskriver fylkeskommunale virkemidler, presenterer også fylkesmannen ulike virkemidler innenfor landbruk og miljø, og også Sametingets virkemidler ligger med her. Flere av virkemidlene i oversikten forvaltes av Innovasjon Norge. Kommunene er viktige aktører i det regionale partnerskapet, og de forvalter også flere virkemidler samtidig som de vil være målgruppe for andre. Oversikten er ikke utfyllende. Det vil også være andre virkemidler både av økonomisk og annen art, som vil kunne bidra til realisering av mål og strategier i RUP.

1.1 Fylkestingets vedtak

Fylkesrådets forslag til Regionalt utviklingsprogram for Troms 2010-2013 ble behandlet i fylkestinget 15. juni 2010.

Fylkestinget i Troms fattet her følgende vedtak:

”Fylkestinget vedtar ”Regionalt utviklingsprogram for Troms 2010-2013”.

1.2 Forankring og funksjoner

Fylkesplan for Troms 2010-2013 som ble vedtatt i fylkestinget i sak 87/09 skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for både kommunal og statlig planlegging og virksomhet i fylket. Regionalt utviklingsprogram for Troms 2010-2013 skal bygge på vedtatt fylkesplan.

Regionalt utviklingsprogram og fylkeskommunens økonomiplan har tradisjonelt vært hovedbestanddelene i fylkesplanens handlingsprogram. Disse plandokumentene er utarbeidet med basis i mål og strategier i fylkesplanen, som er utformet i dialog med samarbeidspartnere og vedtatt i fylkestinget. I tillegg er RDAII-planen[1] en viktig del av fylkeskommunens handlingsprogram.

RUP skal fastlegge programområder og synliggjøre prioriteringer fra samarbeidende virkemiddelaktører. Som regional utviklingsaktør skal fylkeskommunen forvalte virkemidlene i forpliktende partnerskap med næringslivet, virkemiddelaktører, private organisasjoner, utdanningsinstitusjoner, kommuner og Sametinget.

Hoveddelen av økonomiske virkemidler som settes inn i RUP har til nå i hovedsak vært midlene over Kommunal- og regionaldepartementets programkategori 13.50, kap 551 post 60. Midlene skal medvirke til å styrke verdiskapingen i næringsmiljø og til utvikling av attraktive arbeidsplasser ved å fremme innovasjon, omstilling og nyetableringer. Midlene skal også medvirke til utvikling av lokal infrastruktur, kompetanse og attraktive steder. Det er naturlig med et sterkt fokus på næringsutvikling i RUP, også fordi at for tunge regionale virkemidler har Kommunal- og regionaldepartementet definert mål for virkemiddelinnsatsen, og effektene av de ulike tiltakene måles etter næringsmessige variabler.

I tillegg til post 551.60-midlene blir det i RUP også presentert andre virkemidler fra fylkeskommunen og partnerskapet som vil kunne være relevante i forhold til de mål, delmål og strategier som står i RUP. Disse virkemidlene har som regel andre føringer knyttet til seg i form av vedtatte planer med mål og strategier, regelverk osv, som også må hensyntas ved forvaltningen av disse. De vil også ha ulike målgrupper og søknadene vil bli behandlet på ulike steder. Det er likevel intensjonen at partnerskapet gjennom å beskrive disse virkemidlene i RUP skal kunne bidra til økt samordning gjennom å synliggjøre flere virkemidler som kan bidra til å realisere de samme mål og strategier.

[1] Nærings- og utviklingsprogram Tromsø 2009-2013.

RUP 2010-2013 har dermed flere funksjoner:

- er handlingsdel til den næringsrettede delen av fylkesplanen
- viser sammenheng mellom fylkesplanens overordna mål, strategier og virkemiddelbruk
- dokumenterer resultatet av den regionale samarbeidsprosessen ved at regionalt utviklingsprogram fastlegger felles strategier for regionale aktører
- identifiserer samarbeidende virkemiddelaktører
- fungerer som strategiske føringer for Innovasjon Norge Troms sin bruk av bedriftsrettede virkemidler og bygdeutviklingsmidler

1.3 Prioritert innsats i perioden

I prosessen med utarbeidelse av RUP 2010-2013 har det gjennom drøftinger i det regionale partnerskapet kommet fram at det i perioden vil være særlig viktig å vie følgende områder oppmerksomhet i det regionale utviklingsarbeidet:

- Næringsutvikling
- Kompetanse
- Infrastruktur (inkludert kommunal infrastruktur, infrastruktur for IKT og samferdsel)
- Areal- og samfunnsplanlegging

Det vil også være særlig viktig å arbeide aktivt for å medvirke i *nordområdesatsingen* og utnytte de muligheter som på mange ulike områder kommer som følge av utviklingen i nordområdene.

Det vil være avgjørende å få til et godt samarbeid mellom offentlige myndigheter, næringsliv og FoU-miljøer for å lykkes i det regionale utviklingsarbeidet. Det er viktig å understøtte prosjekter i næringslivet som har til hensikt å skape synergier av næringslivsaktivitet på tvers av faglige og geografiske grenser.

I arbeidet med næringsutvikling vil det være et særskilt fokus på målgruppene kvinner og ungdom. Dette er også viktige målgrupper i andre sammenhenger, blant annet innenfor deler av nordområdesatsingen. I tillegg vil det være viktig å ha bevissthet på urfolk og minoriteter, deres behov og de bidrag disse gruppene kan gi i det regionale utviklingsarbeidet.

1.4 Strategiske føringer på operatører

På oppdrag fra fylkeskommunen forvalter Innovasjon Norge de regionale bedriftsrettede distriktspolitiske virkemidlene. Regionalt utviklingsprogram for Troms m/strategier legges som strategiske føringer på Innovasjon Norge. Gjennom Regionalt utviklingsprogram for Troms legges det også føringer på bruk av øvrige virkemidler som Innovasjon Norges regionkontor forvalter. Det legges til grunn at følgende forhold skal prioriteres ved bruken av de bedriftsrettede midlene:

- Bedrifter innen næringer der finanskrisen har gitt særlige utfordringer.
- Unge etablerere med særlig vekt på kvinner.

- Etableringer i distrikts-Troms med ensidig næringsgrunnlag.
- Etableringer med særlig fokus på lokale fortrinn og vekstpotensiale.
- Bedrifter som kan tilby kompetansebaserte arbeidsplasser til unge voksne.
- Oppfølging av kommuner som har omstillingsstatus.

Kommunale næringsfond, som finansieres over de regionale utviklingsmidlene, skal også anvendes i tråd med prioriteringer i fylkesplanen og regionalt utviklingsprogram.

1.5 Samordning Næringsrettede midler (RDA) – kapittel 551 post 61 og kapittel 551 post 60

Tromsø har som et relativt stort byområde i det distriktspolitiske virkemiddelområdet bedre forutsetninger for vekst enn landsdelen og fylket ellers. Med de utfordringer som landsdelen står overfor har regjeringen som mål å sikre at de såkalte RDA Tromsø-midlene i større grad enn i dag bør brukes med tanke på ringvirkninger i hele landsdelen. Bruken av midlene må også ses i sammenheng med regjeringen sin nordområdestrategi, og KRDs sitt arbeid for å øke landbasert verdiskapning rettet mot fysisk infrastruktur, kompetansebygging, nærings-utvikling og øst-vest samarbeid.

For at RDA Tromsø skal ha større regionale virkninger må midlene i større grad komme hele fylket til gode. Dette gjøres ved at næringsrettede utviklingsprosjekter i Tromsø-regionen hovedsakelig søkes finansiert over RDA Tromsø. En slik finansieringsmodell avlaster rammen for regional utviklingsmidler som kan igjen nyttes i resten av fylket. RDA-midlene må samordnes med fylkeskommunens øvrige virkemidler og de virkemidlene som forvaltes av øvrige aktører.

2. Regional utvikling i Troms

2.1 Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør

Fylkeskommunen har fram til nå hatt sine viktigste oppgaver innenfor regional utvikling, samferdsel, videregående utdanning, kultur og tannhelse. Gjennom forvaltningsreformen er fylkeskommunene styrket på mange og viktige områder av betydning for helhetlig regional utvikling og for det enkelte menneskes livskvalitet. Nye oppgaver som blant annet forvaltning av regionale forskningsfond, medeierskap i Innovasjon Norge, tildeling av akvakulturtillatelser og blant annet rekrutterings- og kompetansehevingsoppgaver tilknyttet landbruk, gir fylkeskommunene et bredere ansvar enn før i det regionale utviklingsarbeidet.

Regjeringen har slått fast at fylkeskommunen skal være den sentrale regionale utviklingsaktøren. Kjernen i det regionale utviklingsarbeidet er å fremme en helhetlig og villet samfunnsutvikling i egen region[2]. Det innebærer at fylkeskommunene må være ledende pådriver for:

- å utnytte regionale og lokale fortrinn til regional utvikling ut fra regionalpolitiske vurderinger og prioriteringer
- samarbeid, samhandling og initiativ som kan styrke utviklingen for hele og deler av regionen
- utvikling av kunnskap om viktige regionale særtrekk, utfordringer og behov i tett samarbeid med aktører som kan medvirke til endringer

For å ivarta pådriverrollen ser Fylkestinget det som ønskelig og hensiktsmessig å samarbeide med andre i det regionale utviklingsarbeidet. Fylkeskommunens bidrag eller ”innsatspott” vil være forankret i regionalt utviklingsprogram og fylkeskommunens økonomiplan. Disse plandokumentene er utarbeidet med basis i mål og innsatsområder i fylkesplanen, som er utformet i dialog med samarbeidspartnere og vedtatt av fylkestinget.

Det regionale utviklingsarbeidet skjer innenfor rammen av nasjonal politikk, men må fange opp de spesielle i regionens egen situasjon, de særegne mulighetene som finnes og de spesielle utfordringene som må møtes. Regionalt utviklingsarbeid handler blant annet om å se sammenhenger mellom ulike sektorer, skape samarbeid mellom ulike aktører, og utvikle strategier for samfunnsutviklingen. Det er viktig å stimulere til og utvikle samarbeidet mellom sektorer og forvaltningsnivåer og mellom det offentlige, næringslivet og FoU-miljøer. Fylkeskommunen skal være både en tilrettelegger og en pådriver i dette arbeidet, og bidra til å samordne slik at aktørene spiller sammen. Dette kan fylkeskommunen gjøre gjennom forvaltning av virkemidler, å skape arenaer og ved å bruke planleggingsverktøyet til å oppnå felles forståelse for hvordan utfordringer i fylket skal kunne løses. Det er avgjørende at

[2] Jf St meld nr 25 (2008-2009) *Lokal vekstkraft og framtidstru – Om distrikts- og regionalpolitikken.*

fylkeskommune, kommuner, statlige aktører og andre samarbeidspartnere lykkes i å samarbeide godt mot felles mål.

Både formelle og uformelle former for samarbeid utgjør viktige bidrag til større kunnskap og bedre forståelse av fylkets mangfold. Aktuelle samarbeidspartnere er kommunene i fylket, Sametinget, statsetater, FoU-miljøer, høyere utdanningsinstitusjoner, næringsliv, arbeidslivsorganisasjoner og andre interesseorganisasjoner med flere. Fylkeskommunen har formelle samarbeidsavtaler med flere av disse aktørene[3].

Samarbeidsavtalene som inngås er av svært ulik karakter avhengig av hvilke mål og temaområder avtalene omfatter, og hva partene kan bidra med av forpliktelser, samt økonomiske og kompetansemessige virkemidler.

2.2 Partnerskap og planprosess RUP 2010-2013

RUP 2010-2013 bygger på Fylkesplan for Troms 2010-2013 som er utarbeidet gjennom en bred regional medvirkning. Ved oppstarten av arbeidet med RUP 2010-2013 ble det 2. oktober 2009 sendt ut brev der det ble bedt om innspill i forhold til utdyping av strategier og eksterne aktørers egen medvirkning. Disse og senere mottatte innspill har vært viktige bidrag i prosessen med utforming av RUP 2010-2013.

Fylkestinget vedtok i sak 96/09 at det skulle etableres et nytt regionalt partnerskap i Troms, og dette ble fulgt opp av fylkesrådet i sak 15/10 hvor sammensetning av det nye partnerskapet ble vedtatt. Partnerskapet består av:

- Fylkesrådet i Troms
- Nord-Troms regionråd
- Tromsøregionens regionråd
- Midt-Troms regionråd
- Sør-Troms regionråd
- Ungdommens fylkesråd
- Innovasjon Norge
- Fylkesmannen i Troms
- Universitetet i Tromsø/Høyskolen i Harstad
- Sametinget
- NHO-Troms
- LO-Troms
- En fellesrepresentant fra flåtesiden i fiskerinæringen, representert av Fiskarlaget Nord
- En fellesrepresentant fra bondeorganisasjonene i landbruksnæringa, representert av Troms bondelag

Partnerskapet har i møte 24. februar 2010 drøftet og kommet med innspill til RUP 2010-2013, i tillegg til å ha gitt skriftlige innspill. Det har videre vært holdt et utvidet partnerskapsmøte

[3] En oversikt over samarbeidsavtaler finnes i fylkesplanens vedlegg 1: *Oversikt over formelle samarbeidsavtaler*

26. April 2010 med bredere deltakelse fra kommuner, næringsforeninger, kunnskapsparker og næringshager og gruppeledere på fylkestinget.

Fylkesrådet ønsker en fleksibilitet i partnerskapsarbeidet der man vil kunne orientere seg mot ulike samarbeidspartnere avhengig hva de aktuelle saker krever. Fylkesrådet har i sak 15/10 uttrykt at i andre sammenhenger med annen tematikk vil også andre partnerskap kunne defineres.

3. Robuste og attraktive lokalsamfunn

Hovedmål:
Troms fylke skal ha robuste og attraktive lokalsamfunn, der det er samspill mellom by og distrikt.

3.1 Nordområdene

Delmål:
Nordområdenes ressurser og strategiske plassering skal benyttes til fellesskapets beste slik at vekstkraften og verdiskapingen i landsdelen styrkes.

Strategier**:**

- styrke forskningen i nord og bidra til å styrke samarbeidet mellom FoU-miljøene i Nord-Norge og miljøene i landet forøvrig innenfor nordområderelevante tema
- arbeide for institusjonsbygging basert på regionale fortrinn
- styrke samarbeidet over grensene i nord og mot Europa
- sikre urfolks kultur og livsgrunnlag
- bidra til å styrke den kvenske revitaliseringen

3.2 Forsvarets rolle og nærvær

Delmål:
Forsvaret og det sivile samfunn i Troms må inngå i et samspill som dekker Forsvarets behov og avleder positive regionale effekter.

Strategier:

- arbeide for positive regionale effekter av Forsvarets nærvær
- tilrettelegge for at familiene flytter med de forsvarsansatte

3.3 Arealpolitikk, stedsutvikling og bolyst

Delmål:
Hovedtrekkene i bosettingsmønsteret i Troms skal opprettholdes, slik at livskraftige lokalsamfunn skapes.
En langsiktig og bærekraftig arealpolitikk skal sikres.

3.3.1 Arealknapphet

Strategier:

- utvikle felles regionalpolitiske retningslinjer og strategier for arealbruk i Troms i samhandling med kommunene og regionale aktører
- bidra til helhetlig planlegging, hvor næringshensyn og verdiskaping ivaretas
- arbeide for å ivareta lokale og regionale interesser i verneplanleggingen i fylket
- videreføre kartleggingen av kultur- og naturressurser
- arbeide for å styrke arealplanfaglig kompetanse i fylket og tilrettelegge for interkommunalt plansamarbeid

3.3.2 Stedsutvikling og bolyst

Strategier:

- legge til rette for en positiv stedsutvikling som tiltrekker innbyggere til å bo og virke i hele fylket
- legge til rette for attraktive bo- og arbeidsmarkedsregioner, herunder arbeide for å synliggjøre tiltakssonen for Nord-Troms og Finnmark
- styrke kommunenes muligheter til etablering av næringsvirksomhet ved å satse på moderne og effektive kommunikasjoner og infrastruktur

3.4 Folkehelse

Delmål:
I Troms skal oppvekst- og levekårene for alle bedres gjennom helsefremmende og forebyggende arbeid lokalt og regionalt.

Strategier:

- utvikle et godt kunnskapsgrunnlag for å gjøre folkehelseinnsatsen mer systematisk, forutsigbar og langsiktig
- bidra til samarbeid mellom lokale og regionale aktører og nasjonale myndigheter om folkehelse
- legge til rette for lavterskeltilbud og turløyper som gjør det lettere for innbyggerne å ta positive og sunne valg for helsen .

4. Miljø- og klimapolitikk

Hovedmål:
Miljø- og klimapolitikken i Troms skal bidra til å sikre bærekraftig forvaltning og en klimavennlig samfunnsutvikling.

4.1 Troms – et klimavennlig fylke i nord

Delmål:
Troms skal bidra til å utvikle mer klimavennlig energiforvaltning i nord.

Strategier:
- legge til rette for informasjon og formidling av forskningsresultater om klima og klimaendringer i nordområdene
- bidra til økt CO2-binding ved økt skogproduksjon og bruk av trevirke

4.2 Troms – et bærekraftig miljøfylke

Delmål:
Troms skal være i front når det gjelder kunnskapsutvikling og forvaltning av miljø- og naturressurser.

Strategier:
- kartlegge og overvåke miljøtilstanden på land, i ferskvann og det marine miljø og å sikre miljøkvalitet gjennom helhetlig forvaltning
- fremme helhetlig arealforvaltning som ivaretar biologiske og andre naturverdier som grunnlag for verdiskaping og bærekraftig samfunnsutvikling
- styrke kunnskapsgrunnlaget hos innbyggere, næringsliv og fagmyndigheter for å sikre bærekraftig bruk og vern

4.3 Bærekraftig energibruk

Delmål:
Produksjon og bruk av fornybar energi skal økes samtidig som det totale energiforbruket i Troms skal reduseres.

Strategier:
- stimulere til målrettet samarbeid på tvers av sektorer, bransjer og forvaltningsnivå for energieffektivisering, energigjenvinning og økt produksjon av og etterspørsel etter fornybar energi
- legge til rette for infrastruktur som forutsetning for å fremme mer miljø- og klimavennlig energibruk i transportsektoren
- utarbeide regionale planer for utbygging av ny fornybar energi som vind- og småkraft
- arbeide for å styrke rammebetingelsene for produksjon og bruk av fornybar energi

5. Næringspolitikk

Hovedmål:
Troms skal ha et utviklingsorientert, nyskapende og konkurransedyktig næringsliv med vekt på økt lokal verdiskaping og utvikling av nye arbeidsplasser i alle deler av fylket.

5.1 Ressursbaserte næringer

Delmål:
Ressursene i fylket skal bidra til verdiskaping og utvikling i tråd med prinsippet om bærekraftig utvikling.

5.1.1 Fiskeri og havbruk

Strategier:

- sikre videreutvikling av fiskeri- og havbruksnæringen i fylket gjennom økt satsing på utvikling og tilrettelegging for markedsrettet produksjon basert på tradisjonelle og nye ressurser
- styrke fiskeri- og havbruksnæringen i fylket gjennom å bygge god og tilpasset infrastruktur som bidrar til at næringens posisjon som basisnæring sikres og videreutvikles
- bidra til styrking og utvikling av nye næringer med basis i marine ressurser
- legge til rette for rekruttering til fiskerinæringen
- styrke forsknings- og forvaltningskompetansen innen fiskeri og havbruk i fylket
- bidra til bedre ressurs- og arealforvaltning i kystsonen

5.1.2 Landbruk

Strategier:

- bidra til økt lokal foredling av landbrukets produkter og sikre produksjonen som grunnlag for videreforedling i fylket
- stimulere til økt rekruttering og kompetanseheving i landbruksnæringen
- bidra til å holde kulturlandskapet åpent
- stimulere til økt avvirkning av skogressursene i fylket og bidra til utvikling av nye anvendelsesområder for virke, herunder ulike former for bioenergi
- stimulere til økt kvalitetsmessig foryngelse og skjøtsel av skogressursene

5.1.3 Energi

Strategier:

- styrke rekrutteringsgrunnlaget til leverandørvirksomhet og FoU-miljøer bl.a. gjennom utdanningstilbudet på videregående, fagskole nivå, høgskole- og universitetsnivå
- innta en ledende posisjon i arbeidet med å få frem teknologi og driftskonsepter som ivaretar de strenge miljøkravene i nord
- bidra til utvikling og styrking av eksisterende miljøer blant annet i lete- og driftsfasen
- stimulere til etablering av ny næringsvirksomhet innen fornybar energi gjennom utvikling av nye produkter og ny teknologi
- styrke og bygge videre på allerede eksisterende prosjekter innen fornybar energi, samt være pådriver for utvikling av nye prosjekter

5.1.4 Industri

Strategier:

- sikre og videreutvikle industrien i fylket med basis i kompetanse samt naturgitte fortrinn og lokale forutsetninger
- støtte opp under næringsmiddelindustrien
- styrke miljøtilpasset teknologi i områder der industrien har utviklingsmuligheter
- øke konkurransekraften og verdiskapingen i bergindustrien
- utnytte de muligheter som oppstår i forbindelse med utvikling av malmforekomster i våre naboland
- styrke konkurransefortrinn og øke konkurransekraften gjennom samlokalisering og organisert samarbeid mellom bedrifter

5.2 Kunnskapsintensive næringer

Delmål:
Den videre utvikling innen kunnskapsmessige bedrifter skal styrkes gjennom kompetansehevingstiltak, nettverksbygging, utvikling av næringsklynger og innovasjonssystemer.

5.2.1 Innovasjon og entreprenørskap

Strategier:

- styrke og videreutvikle den etablerte regionale innovasjonsrettede infrastrukturen
- bidra til økt nyskaping i eksisterende næringsliv og etableringer gjennom samordning og styrking av virkemidler rettet mot etablerere og innovative miljøer
- arbeide for å legge til rette for unge som vil utvikle næringsvirksomhet

5.2.2 Kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting (KIFT)

Strategi:

- legge til rette for fremtidsrettet anvendelse av bredbåndet i hele fylket

5.2.3 Bioteknologi

Strategier:

- legge til rette for at Troms skal beholde og videreutvikle sine forutsetninger for å lykkes med utviklingsarbeidet innen bioteknologi
- styrke Tromsø sin rolle rolle som nasjonalt senter for marin bioprospektering

5.3 Opplevelsesbaserte næringer

Delmål:
Opplevelsesnæringene skal bidra til lokal vekst og verdiskaping i hele fylket.

5.3.1 Reiseliv

Strategier:

- legge til rette for videreutvikling av kompetanse innen reiselivsnæringen
- arbeide for nyrekruttering av unge til reiselivsnæringen i distriktene
- satse på samferdsel og infrastruktur som legger til rette for næringsutvikling innen reiseliv
- styrke markedsføringen av landsdelen gjennom Nordnorsk Reiseliv AS
- styrke produktutviklingen gjennom økt kvalitet, samarbeid og bedre tilgjengelighet
- legge til rette for økt bruk av lokale råvarer som del av et reiselivsprodukt

5.3.2 Kulturnæringer

Strategier:

- bidra til utvikling av kompetanse om og i kulturnæringene
- legge til rette for en god dialog mellom kulturnæringer, annet næringsliv og offentlig virksomhet
- styrke eksisterende næringer og stimulere til nye etableringer gjennom virkemiddelordninger og støtteapparatet
- styrke infrastruktur og utviklingsarbeid innen filmproduksjon
- bidra til å realisere kulturnæringenes potensial for næringsutvikling og som produkt i samspill med reiselivsnæringen
- styrke produkt- og næringsutvikling innenfor den kunstneriske virksomheten og legge til rette for etableringer i og koblinger mot eksisterende næringsmiljø

6. Kulturpolitikk

Hovedmål:
Befolkningen i Troms skal sikres et aktivt og inkluderende kultur-, idretts- og friluftsliv med vekt på opplevelse, deltakelse og kvalitet.

6.1 Kulturarv

Delmål
Vår felles kulturarv, både den norske, samiske og kvenske, skal bidra til stolthet over egen historie og det regionale mangfoldet i bosetting og levemåte.

Strategier:
- tilrettelegge utvalgte kulturminner for opplevelse gjennom samarbeid med aktuelle aktører
- sikre at kulturlandskapet blir ivaretatt

6.3 Kulturelle møteplasser og kompetanse

Delmål
Alle innbyggere i Troms skal ha tilgang til funksjonelle og tidsriktige møteplasser for kultur-, idretts- og friluftsliv.

Strategier:
- utvikle møteplasser for idrett, friluftsliv og kultur gjennom samhandling mellom ulike aktører på regionalt og lokalt nivå
- legge til rette for at kommunene får etablert hensiktsmessige lokaler for kulturopplevelser og bygd opp kulturskoletilbud med bredde og kvalitet
- bidra til at Troms får fasiliteter som kan ta imot større nasjonale og internasjonale kultur- og idrettsarrangement motivere til
- motivere til opprettelse av regionale friluftsråd

7. Kompetansepolitikk

Hovedmål
Troms fylkeskommune skal bidra til å heve det gjennomsnittlige utdanningsnivået og sikre relevant kompetanse i fylket.

7.1 Utdanning og kompetanse i Troms

Delmål:
Unge og voksne i Troms skal tilbys utdanning og opplæring som er relevant for enkeltmennesket, næringslivet og samfunnet.

Strategier:

- videreutvikle infrastruktur for etter- og videreutdanning og fagskoletilbud som tar hensyn til lokalt, regionalt og nasjonalt kompetansebehov innenfor prioriterte samfunnsområder
- bidra til å koble aktører sammen i ulike fora for regional kompetansemobilisering og være pådriver for å etablere strukturer for kompetanseutvikling
- styrke de videregående skolenes rolle som regional utviklingsaktør ved å samarbeide og inngå partnerskap med lokalt næringsliv, relevante organisasjoner og andre utdanningsinstitusjoner

7.2 Grunnopplæring for alle

Delmål:
Flere må fullføre videregående opplæring.

Strategier:

- videreføre arbeidet for å få flere til å fullføre og bestå videregående opplæring samt drive en systematisk oppfølging av de som faller ut
- videreutvikle og stimulere til praksisnære opplæringstilbud for de som har behov for en mer praktisk utdanning
- styrke samarbeidet mellom videregående skole og grunnskole for å få økt kvalitet i opplæringen og for å forebygge frafall
- etablere partnerskap mellom skole og bedrift
- legge til rette for en smidigere overgang mellom utdanning og yrkesliv

7.4 FoU-aktiviteten i Troms

Delmål:
Forskning og utvikling skal fortrinnsvis skje i nærhet til ressursene slik at de kan bidra til bærekraftig vekst i fylket.

Strategier:

- legge til rette for at næringslivet i fylket kan øke bruken av FoU og innovasjon
- arbeide for økt verdiskaping av FoU-arbeid i fylket
- tilrettelegge for samhandling mellom næringsliv, FoUmiljø, virkemiddelapparat og offentlige virksomheter i hele fylket
- legge til rette for mobilitet mellom forskere, studenter og næringsliv for på denne måten å sikre relevans i utdanning og rekruttering av nyutdannede kandidater til bedriftene i Troms

8. Kommunikasjons- og infrastrukturpolitikk

Hovedmål:
Kommunikasjoner og infrastruktur i Troms skal forvaltes og utvikles på en bærekraftig måte for å gi samfunns- og næringsliv gode vilkår for utvikling og markedstilgang.

8.1 Transportinfrastruktur

Delmål:
Innbyggere og næringsliv i Troms skal ha trygge, effektive, miljøvennlige og forutsigbare transportmuligheter.

Strategier:

- arbeide strategisk og analytisk i forhold til næringslivets fremtidige transportbehov
- tilrettelegge for infrastrukturutvikling til næringstransport og kommunikasjoner som knytter regioner sammen
- styrke helhetlig areal- og transportplanlegging i samarbeid med kommune og stat
- arbeide aktivt for overordna og internasjonale korridorer (sjø, bane, luft, veg) i nordområdene gjennom internasjonale prosjekt og grenseoverskridende samarbeid
- bidra til reduserte utslipp fra transportsektoren og øke innsatsen på energieffektivisering gjennom målrettet samarbeid og virkemiddelbruk

8.2 Kollektivtransport

Delmål:
Kollektivandelen i fylket skal økes gjennom styrking og forbedring av kollektivtilbudet

Strategier:

- Styrke samarbeidet med kommuner og å utvikle fylkets fokus på areal- og transportplanlegging
- Stimulere til å øke kollektivtransportens konkurranseevne i forhold til bil, i samarbeid med kommuner og næringsliv, spesielt i byer og tettsteder
- Prioritere fremkommelighetsfremmede tiltak for kollektivtransport

8.3 Trafikksikkerhet

Delmål:
Transportpolitikken bygger på en visjon om at det ikke skal forekomme ulykker med drepte eller livsvarig skadde i transportsektoren.

Strategi:

- prioritere høyt de investeringstiltakene som i størst mulig grad hindrer ulykker med hardt skadde og drepte

8.5 Bredbånd

Delmål:
Fremtidsrettet og bredt bredbånd skal bygges i hele fylket
som bidrag til økt lokal utvikling.

Strategi:

- realisere ”Folkebreibåndet” som konsept for utbygging av fiberinfrastruktur i distriktene i Troms.

Vedlegg 1: Virkemidler

I dette vedlegget presenteres ulike økonomiske virkemidler som det regionale partnerskapet har spilt inn i arbeidet med RUP, som partnerne mener er særlig relevante for å bidra til gjennomføring av mål, delmål og strategier som er nedfelt i RUP 2010-2013.

De ulike virkemidlene har som regel andre føringer knyttet til seg i form av vedtatte planer med mål og strategier, regelverk osv, som også må hensyntas ved forvaltningen av disse. De respektive virkemidlene vil også ha ulike målgrupper og søknadsveg.

Virkemiddeloversikten vil ikke være utfyllende. Det vil også være andre virkemidler både av økonomisk og annen art, som vil kunne bidra til realisering av mål og strategier i RUP.

Spesielt for kap 551 post 60 og kap 551 post 61

Troms fylkeskommune har forvaltningsansvaret for kap. 551 post 60 ”Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling” og kap. 551 post 61 ”Næringsrettet midler til regional utvikling”. Begge ordningene ligger under KRD og er underlagt økonomistyringsregelverket. Midler tildeles gjennom ordningene etter en behandling av prosjektsøknad. Midlene er søknadsbaserte, det vil si at det skal foreligge en prosjektsøknad for at midler utløses over ordningene. Det ikke er anledning til å anvende midlene til finansiering av forvaltningsoppgaver verken for kommunene eller fylkeskommunen. Det gis unntak fra dette forbudet for kommunale grunnlagsinvesteringer i vannforsyning, næringsområder, havner og stedsutviklingsprosjekter.

Mål- og resultatstyring

Kommunal- og regionaldepartementet har de siste årene fokusert mer på resultatoppnåelse av virkemiddelbruken og dette får konsekvenser for fylkeskommunens arbeid med midlene. KRD ønsker å dreie fokuset i fylkeskommunenes rapportering til departementet fra aktiviteter og innsats og over til resultat og effekter. Som et resultat av fokusendringen er fylkeskommunen pålagt selv å utarbeide et mål- og resultatstyringssystem med indikatorer og resultatkrav som svarer til fylkesplanens egne mål for regional utvikling.

Virkemidlets navn	*Formål*	*Målgruppe*	*Føringer ut over fylkesplan og RUP*	*Hvem forvalter virkemidlet*
Kap. 551 post 60 "Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling"	De regionale utviklingsmidlene tildeles fylkeskommune årlig for å fremme utvikling i det distrikts- og regionalpolitiske området. Midlene skal bidra til å styrke verdiskapning i ulike typer næringsmiljø gjennom å fremme innovasjon, omstilling og nyetableringer. Midlene skal også medvirke til utvikling av lokal infrastruktur og kompetanse og av attraktive steder.	For de søkbare tilretteleggende midlene er det i hovedsak kommuner, regionråd, institusjoner, næringsliv, FoU-miljøer med prosjekter som gir økt vekstkraft og verdiskaping i Troms. Troms fylkeskommune vedtar videre fordeling til andre aktører; Innovasjon Norge, Kommuner (kommunale næringsfond), Landsdelsutvalget, Barentssekretariatet	Samarbeid innenfor rammene av utviklings-programmidlene mellom ulike aktører skal gi regional merverdi. Samordning av virkemidlene skal bidra til å utløse annen finansiering. Den samlede regionale merverdi fra samarbeids-partnere vil framkomme ved innvilgning av tilskudd til næringsrettede prosjekter. Egenandels-graden avhenger av type tiltak, men hovedregelen er minimum 50 % egenandel. (Gjelder for tilretteleggende tiltak. For bedriftsrettede tiltak avhenger tillatt støtteintensitet av Statsstøtteregelverket) Mål- og resultatstyrings-system. KRD har egne retningslinjer og mål for virkemiddel-bruken.	Troms fylkeskommune Innovasjon Norge (bedriftsrettet andel av midlene) Ulike søknadsadresser. Tildeles Troms fylkeskommune som vedtar videre fordeling til operatører; Innovasjon Norge, Kommuner, Landsdelsutvalget, Barentssekretariatet

Kap. 551 post 61 "Næringsrettet midler til regional utvikling" RDA II	Målsettingen med RDA-midlene er at de skal bidra til en aktiv og ekstraordinær innsats i utviklingen av Tromsø. Tromsø skal bli et attraktivt senter i og for Nordområdene for næringsutvikling, kunnskapsutvikling samt samfunnutvikling regionalt, nasjonalt og internasjonalt.	Utgangspunktet er at midlene skal ha geografisk nedslagsfelt i områder som ikke får gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift på 2003 nivå. Det er derfor i hovedsak institusjoner, grupper av bedrifter, enkeltbedrifter, FoU-miljøer og bransjeorganisasjoner, med prosjekter som gir økt vekstkraft og verdiskaping i Tromsø-regionen, som kan søke om næringsrettede midler til regional utvikling.	Midlene må sees i forhold til nordområdestrategien og Kommunal- og regionaldepartementets arbeid for økt landbasert verdiskaping rettet mot blant annet fysisk infrastruktur, kompetansebygging og næringsutvikling (jf KRD tildelingsbrev 26.03.09). I KRD's tildelingsbrev av 09.04.10 oppfordres det til bruk av midlene på tiltak som har ringvirkninger ut over Tromsø kommune. I tillegg til fylkesplan og RUP gjelder "Nærings- og utviklingsprogram Tromsø 2009-2013". Skal rulleres i 2010.	Troms fylkeskommune (Oppnevnt et programstyre for ordningen) Innovasjon Norge (bedriftsrettet andel av midlene)
Kap 551 post 71 Nordområdetiltak	Målet med posten er å stimulere til økt verdiskaping på land i Nord-Norge. Midlene skal benyttes på områder og tiltak der det er formålstjenlig med fylkesovergripende eller regional koordinering.	I 2010: Forskningsløft Nord, Reiselivs- og destinasjonsutvikling, Entreprenørskap og nyskaping for unge	Bl.a. regjeringens nordområdestrategi *Nye byggesteiner i nord.*	Norges forskningsråd, Innovasjon Norge

VRI Troms (Virkemidler for regional innovasjon og FoU)	VRI Troms skal bidra til økt forskningsinnsats i bedrifter og økt næringsrelevans i FoU-miljøene. Målet er å skape et utviklingsorientert, nyskapende og konkurransedyktig næringsliv i Troms innenfor tre prioriterte satsingsområder: energi, marine ressurser og reiseliv. *Forprosjektmidler* har som mål å klarlegge og forberede større FoU-prosjekt i bedrifter. *Studentmobilitet* skal bidra til økt samarbeid mellom bedrifter og FoU-miljøer, å styrke forskningen i og for regionene og å få bedrifter inn i andre prosjekter og samarbeidskonstellasjoner.	FoU-samarbeid mellom næringsliv, forskningsmiljø og andre regionale utviklingsaktører. I inneværende programperiode er prosjektressursene i hovedsak disponert til konkrete aktiviteter og ikke søkbare. Men to av VRI-virkemidler, personmobilitet og forprosjekter, er søkbare. *Forprosjektmidler/ Studentmobilitet:* Bedrifter/ bedriftsnettverk	Tilskudd fra VRI kan maksimalt utgjøre 50 % av kostnadsgrunnlag, resten må finansieres med egne midler eller egeninnsats. Inneværende programperiode går ut 2010, mens neste programperiode for 2011-2013 lyses ut våren 2010.	Troms fylkeskommune (Oppnevnt et programstyre for ordningen)
Regionale forskningsfond	Det regionale fondet skal gjennom en aktiv regional forsknings- og kunnskapspolitikk bidra til økt regional forskning i landsdelen. Fondet skal stimulere til regional forskning og utvikling i næringsliv og offentlig sektor gjennom nyskaping og innovasjon. Fondet har som formål å: • Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling • Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene	Fondsregion Nord-Norge vil bruke utlysning av FoU-midler som verktøy. Det er styret som innenfor de rammer som er satt for fondet, definerer hvilke fagområder/tema en utlysning skal omfatte og målgrupper for utlysningen.	Felles forskningsstrategi for Troms, Nordland og Finnmark fylkeskommune – Fondsregion Nord-Norge.	Troms, Nordland og Finnmark fylkeskommuner (oppnevnt et felles fondsstyre for Fondsregion Nord-Norge)

	• Bidra til utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene • Skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i forhold til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter • Sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter			
Tilskuddsmidler til rekruttering, likestilling og kompetansehevning i landbruket (LMD)	Bidra til rekruttering og utdanning av næringsutøvere som kan ivareta og styrke verdiskapningen i landbruket regionalt. Ordningen skal tilpasses regionale utfordringer knyttet til rekruttering, likestilling og kompetansehevning innen både tradisjonelt landbruk og nye næringer. Prioriterte områder: Kompetanseutvikling og kompetansehevning innefor tradisjonell landbruk – støtte til etter- og videreutdanning Rekruttering til landbruk	Målgruppen er hovedsakelig unge og voksne som ønsker å gå inn i en aktiv lanbruksproduksjon og i de naturbaserte tilleggsnæringene. Tradisjonelle agronomfag er basis for landbruksnæringen, men i tillegg vil fag som driftsledelse, økonomi, IKT markedsføring og entreprenørskap være sentrale.	Ansvarsområdet forankres i regional strategi for landbruksbasert næringsutvikling. Midlene må også ses i sammenheng med fylkeskommunens øvrige satsninger og andre relevante aktørers satsinger på rekruttering, likestilling og kompetansehevning. Midlene skal og ses i sammenheng og samordnes med de kompetanse- og	Troms fylkeskommune

	Rekruttering til naturbrukslinjene i vgs. Likestilling i landbruket		utviklingsmidler forvaltet av Innovasjon Norge. Midlene skal ikke nyttet til generell drift av naturbrukslinjene i de videregående skolene.	
Statskogsmidler for utvikling av næringsvirksomhet og verdiskapning i Troms	Styrke arbeidet med prosjektrettet næringsutvikling i kommuner der Statskog SF er stor grunneier innenfor følgende næringsmessige virkområder: - Tilrettelegging for økt satsning på naturbasert reiseliv og næringsvirksomhet i og i tilknytning til Statskogs arealer og i verneområder spesielt - Tiltak innenfor skog- og trearbeidende virksomhet samt visse former for bygdeutvikling - Tiltak for miljøvennlig energiproduksjon - Prosjekter der skog og natur inngår i ulike former for tjenesteytende virksomhet - Prosjekter innenfor mineral og naturstein	Både enkeltpersoner, grende- og bygdelag, kommuner, organisasjoner og bedrifter kan søke støtte til prosjekter som faller innen for rammen av retningslinjene for ordningen.	Ordningen er et supplement til eksisterende virkemiddelordninger. Statskog SF skal gi sitt samtykke før fylkesrådet tar sin beslutning i saker som omfattes av ordningen. Ordningen omfatter kommuner der Statskog SF er stor grunneier.	Troms fylkeskommune

Støtte til dagligvarebutikker i utkantstrøk	Tilskuddsordningen har som mål å sikre lokalbefolkningen på mindre steder og bygdesamfunn et tilbud av dagligvarer i sitt nærområde, gjennom tildeling av driftstilskudd til små butikker som tilbyr dagligvarer i slike samfunn.	Dagligvarebutikker. Ordningens virkeområde er øyer og steder med lang avstand til nærmeste alternative dagligvaretilbud, og der kundegrunnlaget er for begrenset for å oppnå tilstrekkelig lønnsom drift av dagligvarehandelen.	Butikken må oppfylle visse kriterier for å være kvalifisert til støtte. Ordningen samfinansieres av Troms fylkeskommune og den enkelte kommune. Finansieringen fordeles med 50% av tilskuddet fra kommunen og 50% fra Troms fylkes-kommune. Kommunen forplikter seg til dekning av egenandelen for inntil 3 butikker. Dersom flere en 3 butikker tilfredsstiller kriteriene for støtte i en kommune, dekker fylkeskommunen hele støttebeløpet for de overskytende butikker. Tilskuddene gis som "bagatellmessig støtte" i henhold til EØS avtalens regler om slike tilskudd.	Troms fylkeskommune

Regional transportstøtte til vareprodusenter i Troms	Den regionale transportstøttens siktemål er å redusere de konkurransemessige ulemper som følger av lange transportavstander, vanskelige transportforhold og spredt bosetting i enkelte distrikter. Ordningen tar sikte på å kompensere for en del av de merkostnader til transport som påføres bedriftene som ligger perifert i forhold til mer sentrale områder i Norge for derved å stimulere til videreforedling og sysselsetting i distriktene.	Transportstøtte gis kun til produksjons-bedrifter i Troms for uttransport av egenproduserte varer. Transportstøtte kan ikke tildeles bedrifter som omfattes av sektorregler som angitt i ESAs retningslinjer for regionalstøtte av 6. april 2006. Bedrifter som er under gjeldsforhandlinger kan ikke få behandlet søknad om støtte uten etter vedtak i fylkesrådet. Bedrifter som er opphørt, flyttet eller gått konkurs kan ikke tildeles transportstøtte.	Regional transportstøtte for vareprodusenter i Troms gis ihht forskriftene for regional transportstøtte for vareprodusenter i Troms. Rammeverket som er notifisert gjennom EFTA's Overvåkingsorgan ESA, datert 24. april 2007. Disse forskriftene skal gjelde så fremt Troms fylkeskommune vedtar å bevilge en årlig ramme for transportstøtte. Samlet støtte som utbetales kan ikke overstige de rammer som Troms fylkeskommune stiller til disposisjon. Fram til 2013 samfinansieres ordningen med RDA Tromsø. Troms fylke er ordningens geografiske virkeområde.	Troms fylkeskommune

Midler til bredbåndsutbygging *(fra kap 551 post 61)*	Utbygging av bredbåndsnettet der full bredbåndsdekning er målet	- Midlene skal benyttes til utbygging av aksessnett til hushold, offentlig virksomheter og næringsliv - Nett som skal etableres må i utgangspunktet være åpne	Midlene skal kun nyttes til utbygging av ny infrastruktur og ikke til drift. Benytte kostnadseffektive løsninger	Troms fylkeskommune
De fylkeskommunale trafikksikkerhetsmidlene	Årlig tilskuddsmidler til fylkeskommunale trafikksikkerhetstiltak til følgende formål: • Fysiske tiltak langs kommunal- eller fylkeskommunal veg. • Planlegging av trafikksikkerhetstiltak og utarbeiding av kommunale trafikksikkerhetsplaner. • Trafikantrettet trafikksikkerhetsarbeid som er forebyggende, kontrollerende mv.	Kommunene, organisasjoner med flere søker. Prioriterte målgrupper er: • 6-åringer og barn for øvrig i nærmiljøet og på skoleveg • Gående/syklende langs mye trafikkerte veger • Eldre i nærmiljøet • Ungdom/unge voksne i forbindelse med motorkjøretøyer • Yrkessjåfører	Planforankring: 1. Kommunale trafikksikkerhets planer 2. Kommunale sykkelplaner 3. Fylkets handlingsplan for trafikksikkerhet	Troms fylkes trafikksikkerhetsutval g (TFTU) forvalter trafikksikkerhetsmidl er på vegne av fylkeskommunen.
Tilskuddsmidler til oppfølging av lovpålagt ansvar for folkehelsearbeid (fra 2010) og oppfølging av handlingsplan for folkehelse, idrett og friluftsliv 2008-2013.	Formål - Ivareta rollen som samordner og pådriver i folkehelsearbeidet lokalt og regionalt – med vekt på å understøtte arbeidet i kommunene - Ha oversikt over relevante helseforhold - og viktige påvirkningsfaktorer - Fremme folkehelse innen de oppgaver som	Kommuner og andre samarbeidsparter i folkehelsesamarbeidet. I dette er barn og unge en sentral målgruppe. Innen folkehelsearbeidet er det viktig å ha fokus på strategier som omfatter hele befolkningen eller store målgrupper.	Planforankring: Folkehelse, idrett og friluftsliv. Handlingsplan for Troms 2008-2013	Troms fylkeskommune

	fylkeskommunen er tillagt o forvaltning og tjenesteyting o regional utvikling og planlegging - Veiledning, nettverksbygging, informasjon og kompetansehevingstiltak - Initiere og samarbeide om ulike folkehelseprosjekter			
Spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet	Bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige medlemsbaserte idretten. Anlegg i lokalmiljøet som stimulerer og tilfredsstiller barns behov for fysisk aktivitet i organiserte eller egenorganiserte former, prioriteres særskilt. Når det gjelder ungdom, er det et mål å utvikle anlegg som tilfredsstiller ungdommens behov for utfordringer og variasjon. Ungdom må gis mulighet til å medvirke i utformingen av anlegg. Anleggene bør fungere som gode sosiale møteplasser i lokalsamfunnene.	Målgruppene for bruk av spillemidler til idrettsformål er barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år).	Kulturdepartementets bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet (V-0732) Handlingsplan for folkehelse, idrett og friluftsliv for Troms 2008-2013	Troms fylkeskommune

Spillemidler til lokale og regionale kulturbygg	Tilskuddet skal bidra til egna lokaler, bygninger og utearenaer som gir rom for ulik kulturell virksomhet. Tilskudd kan gis til kulturhus, flerbrukslokaler eller spesiallokaler for kunst og kultur, som bibliotek, bygg for museum eller andre kulturverntiltak, scenekunstlokale, konsertsal eller formidlingslokale for billedkunst.	Bygningene skal fungere som kulturelle møtesteder for alle grupper. Lokalene skal være åpne for all lovlig kulturvirksomhet. Ingen må stenges ute av religiøse, sosiale eller politiske hensyn.	Retningslinjer fastsatt av Kulturdepartementet og vilkår fastsatt av fylkeskommunen.	Troms fylkeskommune
FYSAK-millionen	Styrke det forebyggende helsearbeid gjennom fysisk aktivitet og tilrettelegging for friluftsliv. Midlene går til utvikling av helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende FYSAK-/ folkehelsetiltak primært gjennom fysisk aktivitet og tilrettelegging for friluftsliv.	Søkere på midlene kan være lokale frivillige organisasjoner (lag, foreninger etc.), kommuner og interkommunale friluftsråd. - lavterskelaktiviteter for barn og unge som faller utenfor de ordinære idretts- og aktivitetstilbudene - tiltak for grupper med behov for tilrettelagt fysisk aktivitet (eks funksjonshemmede, eldre) og tiltak til andre utsatte grupper, prioriteres. - tiltak som medfører utvikling og etablering av varige aktivitetstilbud	Retningslinjer fra Helsedirektoratet for tilskudd til lavterskelaktiviteter fysisk aktivitet. Handlingsplan for folkehelse, idrett og friluftsliv for Troms 2008-2013	Troms fylkeskommune

Tilskudd til friluftsformål	Stimulerings- og motiveringstiltak for mer friluftsliv.	Tiltak rettet mot barn, unge, funksjonshemmede og etniske minoriteter.	Retningslinjene i Miljøverndepartementets Rundskriv T-1/09 *Tilskotsordningar for 2010*.	Troms fylkeskommune
Tilskudd til friluftsområder	Praktiske tiltak/tilrettelegging i offentlig sikta friluftsområder	Sikre allmennhetens friluftsinteresser	Retningslinjene i Miljøverndepartementets Rundskriv T-1/09 *Tilskotsordningar for 2010*.	Troms fylkeskommune
Bygdeutviklingsfondet (BU-fondet) - sentrale BU-midler - fylkesvise utviklings- og tilretteleggingsmidler - fylkesvise BU-midler	Langsiktig og lønnsom verdiskaping i landbruket og spredt bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser.	Organisasjoner, institusjoner, kommuner, ulike samarbeids-organer innen landbruket mv, Gårdbrukere, Tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer. Etater, organisasjoner mv som samarbeider på tvers av fylkesgrenser	Strategier for landbruksrelatert næringsutvikling i Troms	Fylkesmannen, Innovasjon Norge
Verdiskapnings-programmet for mat	Legge til rette for utvikling og produksjon av norske matvarer, samt å styrke konkurransekraften og øke lønnsomheten for både primærprodusenten i landbruket og resten av verdikjeden.	Bønder (råvareleverandører og gardsmat produsenter), næringsmiddel-bedrifter og reiselivsbedrifter med matproduksjon eller servering.	Strategier for landbruksrelatert næringsutvikling i Troms	Innovasjon Norge

Regionalt miljøprogram for jordbruket i Troms 2009-2012 (RMP)	Å styrke miljøarbeidet i jordbruket og synliggjøre jordbrukets miljøinnsats i Troms	Kommuner/ Foretak og beitelag som mottar produksjonstilskudd/ Foretak eller eiere som driver og/eller eier landbruks-eiendom, samt enhver som er registrert i enhets-registeret, og som har fått tillatelse av landbrukseiendommens eier til å gjennomføre aktuelle tiltak	Strategier for landbruksrelatert næringsutvikling i Troms	Fylkesmannen
Regionale miljøtilskudd for jordbruket i Troms (herunder organisert beitebruk, OBB)	Å styrke miljøarbeidet i jordbruket og synliggjøre jordbrukets miljøinnsats i Troms	Kommuner/ Foretak og beitelag som mottar produksjonstilskudd	Strategier for landbruksrelatert næringsutvikling i Troms	Fylkesmannen
Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	Å fremme natur og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap	Foretak eller eiere som driver og/eller eier en landbrukseiendom. Enkeltpersoner eller ideelle organisasjoner	Strategier for landbruksrelatert næringsutvikling i Troms	Kommunene
Informasjonsog utviklingstiltak	Støtte opp under de regionale miljøtilskuddene og spesielle miljøtiltak	Næringsdrivende og organisasjoner		Fylkesmannen (RMP-midler, SMIL m.fl)
Midler til oppfølging av tiltak i regionale handlingsprogram for økologisk landbruk	Prosjektmidler til gjennomføring av tiltak for utvikling av økologisk landbruk i Troms	Næringsdrivende og organisasjoner som arbeider med utvikling av økologisk matproduksjon	Strategier for landbruksrelatert næringsutvikling i Troms	Fylkesmannen

EUs rammedirektiv for vann	Sikre en god miljøtilstand i både vassdrag, grunnvann og kystnære sjøområder. Landbruksavdelinga skal vektlegge å informere om, samt støtte opp om tiltak som bidrar til at vannforekomsters tilstand kan settes til god eller meget god.	Kommuner/ Næringsdrivende og organisasjoner		RMP-midler, SMIL m.fl
Nærings- og miljøtiltak i skogbruket	Ut fra regionale og lokale prioriteringer stimulere til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knytta til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutvikla. - skogkultur, miljøtiltak mv - skogsvegbygging, drift i vanskelig terreng - produksjon av skogflisråstoff	Skogeiere		Kommunene, Fylkesmannen
Tilskudd til uttak av skogsvirke til bioenergi	Stimulere til mest mulig energiproduksjon fra skogsvirke. I tillegg er det en målsetning at ordningen skal bidra til økt tilvekst og kvalitet på fremtidsskogen, og være et tiltak mot gjengroing	Skogeiere		Fylkesmannen

Kystskogbruket:	De særskilte midlene som tildeles Kystskogbruket skal støtte opp under tiltak som kommer fram i fellesprosjektet samt infrastrukturtiltak og tiltak som rettes mot økt kompetanse og motivasjon for økt aktivitet og et bærekraftig skogbruk. - organisert virkesomsetning - korte kurs - tilskott til lauvtrevirke til industri - fellesprosjekter - fylkesvise prosjekter		EØS-avtalens bestemmelser om bagatellmessig støtte	Fylkesmannen
Transporttilskudd i skogbruket	Avvirkingsfremmende tiltak og stimulere interesse for kjøp av virke fra næringssvake områder der det på grunn av høge transportkostnader kan være vanskelig å få avsetning.	Kjøpere av skogsvirke		Statens landbruksforvaltning / Fylkesmannen
Skogfond	Sikre finansiering av ei bærekraftig forvaltning av skogressursene gjennom tvungen avsetning av midler.	Skogeiere		Kommunene/ Fylkesmannen
Bioenergiprogrammet	Stimulere til økt bruk av fornybare energikilder. Programmet har to satsingsområder: Bioenergi i landbruket og flisproduksjon.	Bønder, skogeiere, aktører i biobrenselbransjen.	EØS-regelverket	Innovasjon Norge

Trebasert innovasjonsprogram	Hovedmålet for programmet er økt bruk av tre og økt lønnsomhet i hele verdikjeden.	Bedrifter Byggherrer, entreprenører og rådgivere i utbyggingsprosjekt - FoU og kompetansemiljøer i samarbeid med bedrifter		Innovasjon Norge
Sametingets virkemidler til næring omfatter områdene; variert næringsliv, marine næringer, jordbruk,verdiskapningsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv samt næringsavtale for duodji	Hovedmålet med virkemidlene til næring er: - Et sterkt og allsidig næringsliv som tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø i samiske områder. Delmålene er: - Sysselsettingen innenfor et allsidig næringsliv opprettholdes. - Nye arbeidsplasser innenfor et allsidig næringsliv.	Virkemidlene kan tildeles næringsutøvere og etablerere innenfor det geografiske virkeområdet for søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling. I tillegg kan midlene ytes til samisk kulturbasert næringsliv i hele landet, tilleggsnæringer i reindrift og den samiske befolkningen på Senja og i Lenvik kommune.	Prioriteringer og tildelingskriterier fremkommer i Sametingets budsjett.	Sametinget
Sametinget har også virkemidler til opplæring, språk, kultur, miljø og kulturvern. I tillegg disponerer Sametinget regionale utviklingsmidler og virkemidler over Samefolkets fond.	Bevare, utvikle og styrke det samiske samfunn.	Den samiske befolkning, bedrifter, kulturutøvere, samiske institusjoner, samiske organisasjoner med flere.	Prioriteringer og tildelingskriterier fremkommer i Sametingets budsjett.	Sametinget

Barentssekretariatets ordinære midler	Å styrke det brede folkelige og næringsrettede samarbeidet mellom Norge og Russland i nord. Det er fem satsingsområder: kultur, kompetanse, urfolk, næringsutvikling og miljø.	Offentlige institusjoner, private selskap, stiftelser, organisasjoner og privatpersoner.	Søknader under kr. 400 000 behandles fortløpende. For søknader over kr. 400 000 er søknadsfristen 1.3 og 1.10. Prioriteringer og tildelingskriterier fremkommer i *Retningslinjer og vilkår for tilskudd fra Barentssekretariatet*.	Barentssekretariatet forvalter midlene på vegne av Utenriksdepartementet.
Barentsregionens ungdomsprogram	Programmet har fem satsingsområder, som tar utgangspunkt i de utfordringer ungdom i Barentsregionen står overfor: - Kompetanse og entreprenørskap - Kultur og sport, inkludert toleranse og antirasisme - Miljøvern - Helse og sosiale spørsmål - Aktivt medborgerskap	Unge mellom 15 og 30 år i Barentsregionen	Det kan gis tilskudd til multilaterale prosjekter og aktiviteter hvor unge fra Norge og Russland deltar, pluss Sverige og/eller Finland. Søknader behandles fortløpende. Se for øvrig *Retningslinjer og vilkår for tilskudd over Barentsregionens ungdomsprogram*.	Barentssekretariatet forvalter midlene på vegne av Barne- og likestillingsdepartementet.

BarentsKult	Å stimulere til samarbeid mellom profesjonelle kunstnere og kulturaktører i Barentsregionen, og å skape internasjonale møteplasser for utvikling av kunst og kultur. På bakgrunn av de utfordringer kulturfeltet i Barentsregionen står overfor i dag, er det valgt ut følgende satsingsområder: - Internasjonale samarbeidsprosjekter innenfor kunst og kultur - Arenautvikling - Kulturell næringsutvikling	Norske og russiske kunstnere, samt profesjonelle kulturinstitusjoner og -aktører. Søker må være profesjonell kulturinstitusjon, privat selskap, stiftelse, organisasjon eller privatperson.	Søknadsfrist er 1.2 og 1.9. Prosjektets primære aktiviteter skal finne sted i Barentsregionen, og tiltak som gjennomføres på russisk side gis særlig prioritet. Se for øvrig *BarentsKult: Retningslinjer og kriterier for støtte*.	Barentssekretariatet. Programmet finansieres av de tre nordnorske fylkeskommunene, Kultur- og kirkedepartementet og Utenriksdepartementet.
Kolarctic ENPI CBC	EU-program som finansierer prosjekter som skal bidra til samarbeid og utvikling mellom russiske regioner og EU. Hovedinnsatsområder: - Økonomisk og sosial utvikling - Felles utfordringer og grensesamarbeid - Folk-til-folk-samarbeid og identitetsbygging Gjennomgripende for alle områdende er grensekryssende aktiviteter og prioritering av kvinner og unge.	Offentlige myndigheter, privatpersoner, organisasjoner i programområdet, som omfatter Murmansk oblast, Arkhangelsk oblast, Nenets autonome distrikt (Russland), Norrbotten län (Sverige), Lappland län (Finland), Nordland, fylke Troms fylke, Finnmark fylke (Norge).	Prosjekt kan for norsk deltakelse ha følgende sammensetninger (Norge må stille med egne midler): i) EU, Russland og Norge multilateralt ii) Norge og Russland bilateralt, men da får ikke Russland ENPI-midler Se det norske Kolarctic-sekretariatets hjemmeside for retningslinjer og vilkår for tilskudd: http://www.kolarctic.no/	Sekretariat på norsk side: Finnmark fylkeskommune. Ansvarlig sekretariat i EU: Länsstyrelsen i Lappland, Finland

Interreg IVA Nord	EU-program som har som mål å forsterke konkurransekraft og samhold i programområdet. Programmet har tre innsatsområder: - Utvikling av næringslivet - Forskning, utvikling og utdanning - Regional funksjonalitet og identitet	Alle unntatt privatpersoner kan søke. Programområdet består av de tre nordnorske fylkene, Norrbotten i Sverige og Lappland i Finland.	Prosjekt må ha partnere fra minst to land. For retningslinjer og vilkår for støtte, ta kontakt med Troms fylkeskommune, som har det norske sekretariatet.	Sekretariat på norsk side: Troms fylkeskommune Ansvarlig programsekretariat i EU: Länsstyrelsen i Norrbotten
Interreg IVA Nord: Sàpmi	Delprogram av Interreg IVA Nord som har som mål at det samiske kultur- og næringslivet i programområdet skal være styrket innen 2013. Målet skal nås gjennom et bredere og mer strukturert næringslivssamarbeid, og innen kultur gjennom å fokusere på felles løsninger for utvikling av unike aspekter ved samisk kultur.	Alle unntatt privatpersoner kan søke. Programområdet består av Nordland, Troms og Finnmark, Nord- og Sør-Trøndelag, Elgå Reinbeitedistrikt i Hedmark fylke (Norge), av Norrbotten, Västerbotten, Jamtland og Idre samebys område i Dalarne (Sverige), og Lappland, Norra Österbotten og Mellersta Österbotten (Finland).	For retningslinjer og vilkår for støtte, ta kontakt med Troms fylkeskommune eller Nord-Trøndlag fylkeskommune, som har det norske sekretariatet.	Sekretariat på norsk side: Troms fylkeskommune og Nord-Trøndelag fylkeskommune. Ansvarlig programsekretariat i EU: Sametinget, Kiruna
Interreg IVB Nordlig periferi	EU-program som er tilrettelagt for de spesielle utfordringene som gjelder for nordlige, perifere regioner, så som spredt bosetting på landsbygda m.m. Prioriterte områder er tiltak innen innovasjon, miljø, tilgjengelighet og forbindelsen mellom by og land.	Partnere fra alle sektorer, inkl. regionale og lokale myndigheter, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, private. Programområdet omfatter regioner i EU-landene Finland, Irland, Nord-Irland,	Prosjekt må ha minst tre partnere, hvorav minst en fra et EU-land. For retningslinjer og vilkår for tilskudd, ta kontakte med Landsdelsutvalget, som er sekretariat på norsk	Sekretariat på norsk side: Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag . Ansvarlig programsekretariat i EU: Joint Programme

		Sverige, Skottland pluss Færøyene, Island, Grønland og norske kystfylker fra Finnmark til Rogaland og Svalbard.	side.	Secretariat Norhtern Periphery Programme, København
Interreg IVB Nordsjøen	EU-program som skal bidra til å bedre livskvaliteten til innbyggerne i programområdet ved å sørge for at det er tilgang til flere og bedre arbeidsplasser og ved å sikre og forbedre de miljømessige kvalitetene som kjennetegner regionen.	Offentlige eller "offentlig-lignende" organisasjoner. I det siste ligger at partneren må være en organisasjons som har et non-profit-forhol til prosjektet og at alle prosjektresultater stilles gratis til rådighet for offentligheten. Programmet omfatter hele Norge samt regioner i seks andre land rundt Nordsjøen: Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland, Storbritannia og Belgia.	Prosjekt må ha tre partnere fra tre forskjellige land, hvorav minst ett medlemsland. For retningslinjer og vilkår for tilskudd, ta kontakt med det norske sekretariatet i Hordaland fylkeskommune.	Sekretariat på norsk side: Hordaland fylkeskommune. Ansvarlig programsekretariat i EU: Interreg IVB Nordsjøprogrammet, Viborg, Danmark
Interreg IVC Østersjøen	EU-program som har som mål å gjøre østersjøregionen til et attraktivt område å investere, arbeide og bo i, gjennom fire prioriterte innsatsområder: - Fremme innovasjon - Intern og ekstern tilgjengelighet - Østersjøen som felles ressurs - Attraktive og konkurransedyktige byer	Myndigheter på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå i programområdet pluss offentlige organer/institusjoner eller organisasjoner med offentlig ansvar, for eksempel forsknings- og utdanningsinstitusjoner, virkemiddelapparatet og andre ikke-kommersielle organisasjoner. Private	For retningslinjer og vilkår for tilskudd, ta kontakt med Østlandssamarbeidet, som har det norske sekretariatet.	Ansvarlig sekretariat i EU: Joint Technical Secreatariat I Rostock, Tyskland og I Riga, Latvia Norsk kontakt: Østlandssamarbeidet

	og regioner	(kommersielle) organisasjoner kan delta som tilleggspartnere for egen regning. Programområdet omfatter EU-landene Danmark, Estland, Finland, Latvia, Litauen, Polen, Sverige og nordlige Tyskland. I tillegg inngår nabolandene Norge, Hviterussland og de nordvestlige regionene i Russland.		